

فرماندهی امام خمینی(ره) بر دفاع مقدس*

۱- مقدمه

امام خمینی (ره) رهبر کبیر انقلاب اسلامی و بنیانگذار و عالی ترین شخصیت جمهوری اسلامی ایران، جایگاه مهمی در دفاع از آرمانهای انقلاب بویژه دفاع مقدس دارد. شخصیت ایشان ذوابعاد و چند وجهی است. امام خمینی به عنوان یک مرجع تقلید جامع الشرایط، اسلام شناس، فقیه، عارف، سیاستمدار، جامعه شناس، رهبری حکیم و آگاه بود. او وقتی انقلاب اسلامی را رهبری کرد و حکومت جمهوری اسلامی را بدون اتکا به قدرتهای پوشالی شرق و غرب بنیانگذاری کرد، می دانست که این قدرتها او را راحت نخواهند گذاشت و علیه اقدامات و آرمانهای او دسیسه خواهند کرد. بنابراین از همان ابتدا، اندیشه دفاع از انقلاب را در سر داشت. اعتقادات حضرت امام(ره) که از مجموعه آثار ایشان قابل مطالعه است، برداشتی ناب از اسلام است. ایشان از زمره فقهای هیستند که به حاکمیت احکام اسلام در جوامع انسانی در زمان غیبت قائلند و دین و سیاست را از هم جدا نمی دانند.

۲- اندیشه دفاعی حضرت امام خمینی(ره)

حضرت امام(ره) معتقدند مذهب و مکتبی که فاقد اندیشه دفاعی است، ناقص است. چرا که دفاع لازمه حیات ملی و ابزاری برای بقاء فردی و اجتماعی و توسعه سیاست و اداره جوامع انسانی است. حضرت امام(ره) برای اثبات این مدعا مصادیقی از روش انبیای الهی و ائمه معصومین علیهم السلام را ذکر می نمایند. در گفتمان امام خمینی(ره)، بت شکنی حضرت ابراهیم(ع)، مقابله حضرت موسی(ع) با فرعون و تشکیل حکومت بنی اسرائیل و همچنین تشکیل حکومت پیامبر اسلام (ص) بعد از هجرت در مدینه، حکومت حضرت علی(ع) و امام حسن(ع) در کوفه، نمونه هایی از رفتار سیاسی پیامبران الهی و امامان معصوم علیهم السلام است که مورد استناد قرار می گیرد. بنابراین امام راحل عظیم الشان(ره) بعد از تشکیل حکومت، برای دفاع آماده بودند.

---

*سرتیپ ستاد سید ناصر حسینی

۳- راهبردهای دفاعی حضرت امام در نیروهای مسلح

حضرت امام(ره) ۶۷ روز بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، ارتش را به‌عنوان بازوی دفاعی انقلاب و جمهوری اسلامی ایران تعیین کرده و ضمن ارائه برنامه‌هایی برای استحاله ارتش شاهنشاهی و تبدیل آن به ارتش جمهوری اسلامی روز ۲۹ فروردین ۱۳۵۸ را به‌عنوان روز ارتش تعیین نموده و فرمان دادند که ارتش در مقابل مردم و مسؤولان نظام به رژه بپردازد. ایشان در ادامه برای حفظ امنیت داخل کشور و پاسداری از انقلاب در اردیبهشت همان سال سپاه پاسداران انقلاب اسلامی را پایه‌گذاری کرده و در تاریخ پنجم آذرماه ۱۳۵۸ نیز فرمان بسیج بیست میلیونی را صادر کرده و فرمودند: «کشوری که ۲۰ میلیون جوان دارد بایستی که ۲۰ میلیون تفتنگدار داشته باشد.» بنابراین می‌بینیم که حضرت امام راحل(ره) به‌عنوان فرمانده کل قوا، از همان ابتدای انقلاب اسلامی چینش دفاعی خود را آراسته و آماده دفاع از انقلاب و کشور در مقابل توطئه‌های دشمنان می‌باشد. باید توجه داشت که ویژگی امام (ره) در باورهای اعتقادی ملت ایران، سبب شد که صدها هزار نیروی داوطلب بسیجی وارد صحنه نبرد شده و تاثیر گذار گردند.

۴- اختیارات قانونی فرمانده کل قوا

از اولین اقدامات نظام اسلامی، تصویب قوانین برای تشکیل حکومت قانون بوده که تصویب قانون اساسی نیز از این‌گونه اقدامات است. در قانون اساسی که توسط خبرگان ملت، تهیه و به تصویب رسید، طبق اصل ۱۱۰ وظایف و اختیارات رهبر تعیین گردید که از جمله وظایف رهبری، فرماندهی کل بر نیروهای مسلح، اعلام جنگ و صلح و بسیج نیروها، نصب و عزل و قبول استعفای: رئیس ستاد مشترک(فرمانده کل ارتش)، فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و فرماندهان عالی نیروهای نظامی و انتظامی می‌باشد. از آنجا که فرماندهی بر نیروهای مسلح یک فرماندهی کل محسوب می‌گردد، لذا کلیه امور در سطوح مختلف راهبردی، عملیاتی، اطلاعاتی، پشتیبانی و اداری نیز در زمره همین اختیارات قرار می‌گیرد که معمولاً به رده‌های ستادی و فرماندهان عالی تفویض می‌گردد. شایان ذکر است که حضرت امام راحل(ره) در دوران دفاع مقدس در همه این سطوح از اختیارات خود استفاده

کرده و فرمان‌هایی صادر نموده اند که مصادیق آن وجود دارد و ما به نمونه هایی از آنها اشاره خواهیم کرد.

۵- فرمان های راهبردی

به عنوان مثال زمانی که امام راحل (ره) فرمودند: «متجاوز بایستی شناسایی و تنبیه شود.» در واقع یک فرمان راهبردی یا تعیین راهبرد بود برای مسؤلان کشور و نیروهای مسلح که بایستی چشم به اهداف بلندی داشته باشند و با عزم آهنین به دنبال آن باشند و مسیر سازش را برای میانجیگران یا مدافعان متجاوز بستند. یا زمانی که دشمن، برای انحراف افکار مردم و فرماندهان نیروهای مسلح تلاش کرد تا با ایجاد دسیسه خطر دشمن صهیونیستی را بهانه قرارداد، در عزم رزمندگان تردید ایجاد نماید و مسیر آنها را به سمت جنگ در لبنان علیه رژیم صهیونیستی منحرف نموده و از این فضا برای تقویت نیروهای خود بهره بگیرد، آنجا حضرت امام (ره) در راهبردی دیگر بمنظور جلوگیری از انحراف عزم و اراده نیروها فرمودند: «راه قدس از کربلا می گذرد.» یعنی اینکه ابتدا بایستی حسابمان را با دشمن متجاوز به خاک میهن (صدام حسین) تسویه کنیم، سپس برای مقابله با دشمن صهیونیستی اقدام نمائیم. و این فرامین هرکدام در جای خود سرنوشت ساز و تعیین کننده بود. تصویب درخواست مسؤلان جنگ و صدور فرمان ورود به خاک عراق به منظور تعقیب و تنبیه متجاوز و یا فرمان پذیرش قطعنامه ۵۹۸ نیز از همین دست فرمانهای راهبردی است.

۶- فرمان های عملیاتی

حضرت امام (ره) فرمان های مکرر عملیاتی داشته اند که به عنوان نمونه به تعدادی از آنها اشاره می نمائیم. قبل از جنگ تحمیلی که ضد انقلاب اقدام به محاصره شهرستان پاوه کرده بود و عشایر و مردم آن منطقه با خطر کشته شدن و دستگاههای حکومتی شهر با خطر سقوط مواجه بودند؛ فرمانده کل قوا، طی فرمانی به قوای نظامی و انتظامی چنین فرمودند: «به دولت و ارتش و ژاندارمری اخطار می کنم اگر با توپها و تانکها و قوای مجهز تا ۴۸ ساعت دیگر حرکت به سوی پاوه نشود، من همه را مسئول می دانم ... من به عنوان

ریاست کل قوا به رئیس ستاد ارتش دستور می‌دهم که فوراً با تجهیز کامل عازم منطقه شوند؛ و به تمام پادگانهای ارتش و ژاندارمری دستور می‌دهم که بی انتظار دستور دیگر و بدون فوت وقت- با تمام تجهیزات به سوی پاوه حرکت کنند؛ و به دولت دستور می‌دهم وسایل حرکت پاسداران را فوراً فراهم کنند ... تا دستور ثانوی، من مسئول این کشتار وحشیانه را قوای انتظامی می‌دانم. و در صورتی که تخلف از این دستور نمایند، با آنان عمل انقلابی می‌کنم. مکرر از منطقه اطلاع می‌دهند که دولت و ارتش کاری انجام نداده‌اند. من اگر تا ۲۴ ساعت دیگر عمل مثبت انجام نگیرد، سران ارتش و ژاندارمری را مسئول می‌دانم.»^۱ فرمان دیگر برای شکستن محاصره آبادان است که در مورخه ۵۹/۸/۱۴ در جمع واعظان و خطیبان مذهبی فرمودند: «من منتظرم که این حصر آبادان از بین برود. و [هشدار] می‌دهم به پاسداران، قوای انتظامی و فرماندهان قوای انتظامی که باید این حصر شکسته بشود؛ مسامحه نشود در آن، حتماً باید شکسته بشود. فکر این نباشد که ما اگر اینها هم آمدند، بیرونشان می‌کنیم. اگر اینها آمدند، خسارات بر ما وارد می‌کنند. نگذارند اینها بیایند در آبادان وارد بشوند.»^۲ همچنین حضرت امام(ره) در مورد حفظ و نگهداری جزایر مجنون بعد از عملیات خیبر و باز پس گیری شهر مهران بعد از اشغال آن توسط نیروهای ارتش عراق در سال ۱۳۶۳ فرمان‌هایی صادر کردند که از سوی رزمندگان اسلام اجرا گردید.

۷- فرمان‌های اخلاقی حضرت امام(ره) در جنگ تحمیلی

در جایی که دشمن ایران و رژیم بعثی عراق در جنگ تحمیلی از همه امکانات خود، اعم از بمباران و موشکباران شهرها و استفاده از سلاحهای نامتعارف کشتار جمعی و سلاحهای مرگبار شیمیایی، استفاده می‌کرد، حضرت امام(ره) همواره بر رعایت نکات اخلاقی و انسانی در جنگ تأکید داشتند. ایشان اجازه استفاده از سلاح شیمیایی و حمله به مناطق مسکونی را نمی‌دادند و در اواخر جنگ که حملات صدام رئیس (وقت) رژیم عراق به

۱- صحیفه امام، ج ۹، ص: ۲۸۶

۲- صحیفه امام، ج ۱۳، ص: ۳۳۴

مناطق مسکونی شدید شد، تنها در صورتی مقابله به مثل را جایز دانستند که ۴۸ ساعت قبل از حمله، به ساکنان شهر هدف اطلاع داده شود تا فرصت داشته باشند از شهر خارج شوند و در شهرها هم صرفاً به مراکز نظامی و دولتی حمله شود.

۸- رفتار شناسی امام خمینی(ره) در هشت سال دفاع مقدس

با مطالعه مجموع بیانات، فرامین و نامه های حضرت امام(ره) در مورد دفاع مقدس و وظایف ایشان به عنوان فرمانده کل قوا، عناوین کلی زیر استخراج می شود. ضمناً در طول دفاع مقدس ایشان همواره مردم را نسبت به حضور در جبهه ها ترغیب کرده و فتاوی بسیاری در این زمینه صادر فرمودند:

۱) ایجاد اعتماد به نفس در مردم و نیروهای مسلح

۲) ترویج روحیه تکلیف گرایی و شرکت در جبهه (دفاع در برابر تجاوز) را به عنوان ادای

یک تکلیف دینی دانستن

۳) ایجاد آرامش و خونسردی در دولت و ملت در مقابل حوادث و بحرانها

۴) منادی وحدت برای همه اقشار مردم به ویژه ارتش و سپاه و کلیه نیروهای دخیل در جنگ

۵) احیاء و ترویج فرهنگ شهادت طلبی در جامعه اسلامی

۶) اعلام اولویت های دفاعی (جنگ در رأس امور است و جنگ تا رفع فتنه) در مقابل

تجاوز عراق به عنوان راهبردهای اصلی کشور

۷) استفاده از ارزشهای انسانی مثل؛ انگیزه، ایمان و روحیه در مقابل قدرت تجهیزاتی دشمن

۸) بهره مندی از مشورت و نظرات بلندپایگان سیاسی - نظامی و پذیرش نظرات آنان

۹) واگذاری اختیارات فرماندهی کل به مسئولان عالی کشور برای اداره جبهه ها

۱۰) ایجاد تحول روحی در مردم، بویژه جوانان و ایجاد فرهنگ مقاومت و ایثارگری

۱۱) ترویج دیدگاهی عرفانی به پیروزیها و ناکامیها

۱۲) دمیدن روحیه خوداتکائی در مردم و نیروهای مسلح برای آماده کردن تجهیزات

۱۳) دارا بودن روحیه استوار استقامت و تحمل مشکلات و توکل

۱۴) شهامت پذیرش آتش بس و قبول مسؤولیت در شرایط بحرانی

۹- طرز تلقی امام خمینی (ره) از جنگ

- حضرت امام راحل از دفاع مقدس و جنگ تحمیلی هشت ساله، اهداف و منظوره‌های زیر را دنبال می‌کردند. هیچ‌گاه آن را آنگونه که بیگانگان و مخالفان تبلیغ می‌کردند، بیهوده و بی‌فایده نمی‌دانستند.
- ۱) دفاع سرسختانه در مقابله با تجاوز
  - ۲) دفع و سرکوب متجاوز، بعنوان ادای یک تکلیف دینی
  - ۳) سرکوب تجاوز عراق، بعنوان درسی به همه متجاوزان نظام ج.ا.ا.
  - ۴) دفاع از انقلاب اسلامی و ارزشهای آن
  - ۵) درجنگ اصل بر دفاع در مقابل متجاوز است برد و باخت مسئله بعدی است.

۱۰- مفهوم پیروزی در اندیشه امام خمینی (ره)

هر یک از اندیشمندان و صاحب‌نظران در حوزه‌های راهبردی برای پیروزی به مفهومی قائل هستند. در این میان امام خمینی (ره) پیروزی را بر مبنای فرهنگ قرآنی تعریف می‌کند. خداوند متعال در سوره توبه می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَ يُقْتَلُونَ وَعَدَاً عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بَبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ» (توبه-۱۱۱) در حقیقت، خدا از مؤمنان، جان و مالشان را به [بهای] اینکه بهشت برای آنان باشد، خریده است؛ همان کسانی که در راه خدا می‌جنگند و می‌کشند و کشته می‌شوند. [این] به عنوان وعده حقی در تورات و انجیل و قرآن بر عهده اوست. و چه کسی از خدا به عهد خویش وفادارتر است؟ پس به این معامله‌ای که با او کرده‌اید شادمان باشید، و این همان کامیابی بزرگ است. امام نیز به همین معامله برد برد معتقد است و می‌گوید: «چه کشته بشویم و چه بکشیم حق با ماست. ما اگر کشته هم بشویم در راه حق کشته شدیم و پیروزی است، و اگر بکشیم هم در راه حق است و پیروزی است.» (صحیفه امام، ج ۳، ص: ۱۵۴) بنابراین اعتقادات حضرت امام (ره) در مورد جنگ و دفاع ریشه و مبنای قرآنی دارد. لذا وی بهترین تعریف برای پیروزی انسان را، ادای تکلیف می‌داند و می‌فرماید: شما مطمئن باشید که پیروزید برای اینکه کسی که برای خدا عمل می‌کند پیروز است... ما اگر

در آن میدان الهی و در آن صراط مستقیم انسانی پیروز باشیم، اگر تمام عالم هم به ضد ما عمل کنند و ما را هم نابود کنند، ما پیروزیم. به عنوان مثال بعد از عملیات بدر که با موفقیت همراه نبود فرمودند: «ما مکلف به انجام وظیفه‌ایم و مأمور به نتیجه نیستیم».

از طرفی حضرت امام خمینی(ره) آموزه های فرهنگ عاشورا و نهضت کربلا را در این مبارزه دخیل می کند و مبارزه با ظلم و تجاوز و مقاومت در مقابل ظالم را برخاسته از فرهنگ آموزه های عاشورا می داند و معتقد است: «پیروزی را شمشیر نمی آورد، پیروزی را خون می آورد. پیروزی را جمعیت های زیاد نمی آورد، پیروزی را قدرت ایمان می آورد.» امام(ره) معتقد است در صحنه جنگ حق و باطل پیروزی با کسی است که به حقانیت هدف خود اعتقاد دارد و برای رسیدن به اهداف خود سرسختانه مقاومت می کند. لذا میفرماید: «تکلیف ما را حضرت سیدالشهدا معلوم کرده است، در میدان جنگ از قَلت عدد نترسید، از شهادت نترسید.» یعنی اگر در راه رسیدن به هدف شهید هم شدیم پیروزیم و راه هدف گم نمی شود و رزمندگان بی اجر نخواهند بود. به این ترتیب امام رحمت الله علیه با این طرز تلقی از جنگ و با این نگاه الهی به دفاع از حق و نگاه حق و باطل و اسلام و کفر به جنگ هشت سال و دفاع مقدس، فارغ از جایگاه قانونی، بر قلوب مردم و رزمندگان اسلام فرماندهی دارد و همین ویژگی‌ها است که مقاومت هشت ساله ملت ایران را از سایر جنگ های نوع خود متمایز می کند. با چنین ویژگی، صدها هزار داوطلب بسیجی گوش به فرمان امام (ره) وارد صحنه نبرد گردیدند و در سرنوشت جنگ تاثیر مثبت گذارند.